

Akrostihon v Prešérnovih sonetih.

Spisal L. Pintar.

I.

Akrostihon ali akrostihida se zove pomemben vzpored v začetnicah posameznih verzov kake pesmi, oziroma pesem, v kateri se začetnice zaporednih verzov dadó s pomenom čitati izrazujoč n. pr. kako géslo ali pa ime tistega, komur pesnik svojo pesem posvečuje ali čegar spominu jo nameni.

Pri Prešérnu ¹⁾ je bil zasledil v 27. sonetu („Poezije“ pag. 153.) pokojni Levstik ²⁾ skrit akrostihon „Matevžu Langusu“ ter takó omogočil razlago tega zamotanega in težko razumnega soneta, katero je podál potem prof. Levec v „Ljublj. Zvonu“ (II. pag. 568. nasl.). Skrit akrostihon pravim, kajti navadno je akrostihon označen z debelejšim tiskom akrostihičnih začetnic, kar se pa v Prešérnovih „Poezijah“ ni zgodilo. Da ga je Levstik vendar našel, to je bil pač srečen slučaj.

Drug akrostihon pa se nahaja (kakor znano) v sonetnem vencu; v tem akrostihu poklanja Prešeren svoj sonetni venec „Primicovi Julji“. V „Poezijah“, izdanih leta 1847., imajo sicer le začetni verzi štirinajstih venčevih sonetov akrostihon ohranjen, v magistralu pa ga je pesnik menda nalašč uničil, izpremenivši nekoliko 1., 7., 10. in 11. verz. (Priméri o tem tudi „Jezičnik“ XVIII. pag. 50.). V Jurčič-Stritarjevi izdavi (pag. 173.) je „magistrale“ zopet sestavljen natančno po začetnih verzih sonetnega venca takó, da je iz njega lahko posneti akrostihon. Dasi pa je Prešeren v nekaterih natiskih magistrale („Poezije“ pag. 147.) zmedel ter takó akrostihon uničil, vendar je sam na to opozoril, da ima v pesmih svojih vpleteno ime svoje

¹⁾ Opravičiti se nam je, zakaj smo zadnje čase pesnikovo ime spet začeli pisati „Prešeren“, namestu Levstikove oblike „Preširen“. Odločili smo se za prvo pisavo, ker je g. p. Stanislav Škrabec že leta 1881. („Kres“, I., 520) neovržno dokazal in dokaze svoje letos razširil in znova podprl („Cvetje“, VIII., zv. 7. in 8.), da je jedina prava pisava „Prešeren“. Navedena razprava v „Kresu“ je tudi pri Levstiku samem omajala vero v „Preširna“, in o neki priliki, ko sva se z Levstikom l. 1882. razgovarjala o novi izdavi Prešérnovih poezij, rekel je podpisnemu uredniku: „Škrabec najbrž pravo trdi in pisati nam bode odslej „Prešeren“. Ko se na to jaz naglas zasmejem: „Kaj pa porekó ljudje, ki si jih ti zbegal s svojim „Preširnom!“, obrégne se Levstik náme: „Naj porekó, kar hočejo! Mene nikoli še ni bilo sram priznati, da sem se v čem zmotil; a sramota bi bila záme še delj trdovratno trditi kaj, o čemer sem prepričan, da ni več res!“

Ured.

²⁾ Od v éš č e strani se nam tudi poroča o tej stvári: „Da je omenjeni, slavnemu slikarju Langusu posvečeni sonet „akrostih“, opozoril je Levstika najp rvi l. 1876. prijatelj njegov in Vaš sotrudnik Jos. Cimperman, in kakó je ta sonet uneti, razložila je pokojniku pozneje sama Prešérnova hči, gospodičina Ernestina Jelovškova.“ Ured.

oboževanke. To nam pesnik napoveduje že v gazeli: »Pesem môja je posóda tvôjiga iména« (pag. 117.), v kateri pravi:

„Na posódi v zlatih čerkah sláva se bo brála
Od naróda do naróda tvôjiga iména“ . . .

in: „Bòlj ko Délie, Koríne, Cíntie al Lávre
Bi biló pozábit' škóda tvôjiga iména“.

Še jasneje nam pa pesnik to pové v sonetu, ki stoji (»Poezije« pag. 148.) takoj za sonetnim vencem, namreč v sonetu: »Ni znal molítve žláhtnič tèrde gláve«. Kot primero obsezata prvi dve kitici tega soneta legendo o trdoglavem viteziči, ki se v trdoglavosti svoji ni bil mogel naučiti nobene druge molitve razven začetka angeljevega pozdravljenja, jedini dve besedi: »Ave Maria« (»Pozdravljena bodi Marija!«). Kar se je bil navadil z velikim trudom, to da je molil vedno z iskreno gorečnostjo. Po smrti pa da je iz njegovega groba pognala »róža zála«, ki je imela na cvetnih svojih listih z zlatimi črkami napisani besedi kratke srčne molitve: »Ave Marija«. (To je bilo čudo!)

Sličnost tej primeri nam podaje pesnik v zadnjih dveh kiticah. Pesnik pravi: »Noč in dan pojem jaz v ognjeni pesmi le tvojo hvalo, opevam le tebe, sicer nobene Evinih hčerá: ni čudo torej, da mi je pred smrtjo (predno je smrt ugasila močni plamen moje ljubezni — moč plamena, ki se razodeva v ognjeni moji pesmi) — — čisto naravno je tedaj, da mi je pred smrtjo iz srca vzrasel venec, v katerem je brati tvoje ime —: oprosti mi torej, da sem ti povil (sonetni) venec, ki nosi akrostihično zvrščene črke tvojega imena«. —

Ta sonet je torej smatrati za epilog sonetnemu vencu, in zató ga je Prešéren v svoji zbirki uvrstil tudi takoj za sonetnim vencem. V njem se pesnik takórekoč opravičuje pri svoji izvoljenki, »Primicovi Jul'ji«, zaradi tega, ker se mu je v sonetni venec vpletlo njeno imé.

II.

Da legenda, na katero je Prešéren naslonil primero svojega soneta — legenda o trdoglavem žláhtniči, ni národna, o tem, menim, ni treba nikakega dokazovanja. Torej je morala pač Prešérnu znana biti iz knjige, in sodil bi, da se je naš pesnik ž njo seznanil pri nemškem pesniku Juliji Hammerji (1810-1862). Dokazati sicer tega ne morem, ker mi ni znano¹⁾ kdaj in kje bi bil Hammer svojo legendo prvič izročil v javnost. Le sumim takó, četudi je sevéda mogoče, da sta jo oba zajela iz istega starejšega vira.¹⁾

¹⁾ Snov vsak svoji pesmi sta utegnula dobiti oba pesnika, nevedóč drug za drugega, v oca C o c h e m a „eksempeljnih“, katerih, žal, nimamo na razpolaganje; na to nékako tudi méri Prešérnova opomnja: „L e g é n d a právi“ itd. Ured.

Vzporedno primerjanje obeh pesnikov na tej legendi pa je vsekako zanimivo, zato podajem blagovoljnemu čitatelju ponatisek Hammerjeve legende; ta slôve:

Ritter und Mönch.

<p style="text-align: center;">1.</p> <p>Es war ein Ritter tapfer und fest, Der war des Kämpfens müde worden, Drun trat er in einen frommen Orden, Zu schliessen seines Lebens Rest: Ave Maria.</p>	<p style="text-align: center;">4.</p> <p>Die sprach er nun zu jeder Zeit,¹⁾ Vom Morgen bis es Abend worden,²⁾ Ein treuer Bruder in dem Orden, Mit grosser Herzensinnigkeit:³⁾ Ave Maria.</p>
<p style="text-align: center;">2.</p> <p>Der Ritter kein Paternoster wusst' Und kein Gebet⁴⁾ zum Trost im Leben; Da ward ein Meister ihm gegeben, Bei dem er beten lernen must': Ave Maria.</p>	<p style="text-align: center;">5.</p> <p>Und als er nun entschlafen war, Ein stiller Greis, ein Lebensmüder,⁵⁾ Da sangen ihm die frommen Brüder, Das klang gar sanft und wunderbar: Ave Maria.</p>
<p style="text-align: center;">3.</p> <p>Doch hat er also schwer gemerkt,⁶⁾ Dass er, wie sehr er sich thät' plagen, Nur die zwei Worte⁷⁾ lernte sagen, Die Manchem schon das Herz gestärkt: Ave Maria.</p>	<p style="text-align: center;">6.</p> <p>In kühler Erd' er Ruhe hatt', Eine Lilie wuchs aus seinem Munde,⁸⁾ Die gab vom frommen Schläfer Kunde, In Golde glänzt' auf jedem Blatt: Ave Maria.⁹⁾</p>

Pri primerjanji pod št. 8. ponuja se mi opomnja, da je primerneje, če dá Prešeren roži vzkliti iz srea, nego če jo Hammer vsadi v usta, kajti iz srca (Herzensinnigkeit) je izvirala trdoglavega žláhtniča vroča molitev, naravno torej, da tudi iz srca vzklije lilija z napisom: »Ave Marija!« Sploh je opomniti, da Prešeren v osmih granesih razvije obseg legende skoraj jasneje, gotovo pa lepše in poetičneje, nego Hammer v šestih kiticah.

Konečno bodi še omenjeno, da nas navedena legenda po zunanjem spominja na grško bajeslovno pravljico o Hyakinthu.

MATEJ CIGALE †.

Z daljnega Dunaja nam prihaja žalostno poročilo, da je dné 20. aprila zarana na večno zatisnil oči jeden najboljših sinov Slovenije, g. c. kr. vladni

¹⁾ Ni znal molítve žláhtnič . . . ²⁾ tërde gláve . . . ³⁾ Ko té začétek . . .
⁴⁾ védno . . . ⁵⁾ Od zóra, de se nágne dán k večéri. ⁶⁾ 1/2 míslí práve . . . ⁷⁾ Ko znébil dúh se trúpila je težáve. ⁸⁾ de je róža zála 1/2 njegóvega sercá skoz grób pognála
⁹⁾ Z nápisom zláhtih čèrk: »Maria ave!«